

Отже, сталий розвиток агропродовольчої сфери має стратегічне значення для України. Створення сприятливого інвестиційного клімату, впровадження сучасних технологій та підтримка товаровиробників сприятиме їх ефективному розвитку та підвищенню якості життя населення. Динамічне відродження агропродовольчої сфери має стати невід’ємною складовою сталого розвитку України. До того ж, воно має ґрунтуватися на інклюзивному розвитку агропродовольчої сфери та підтримувати багатуокладність на селі, оскільки вона є ключовою складовою економіки та соціального життя сільських територіальних громад.

### **Список використаних джерел**

1. Самофатова В. А. Сталий розвиток агропродовольчої сфери регіону: теорія, методологія, управління. Одеса : Астропринт, 2017. 372 с.
2. Замлинський В. А., Найда А. В., Замлинська О. В. Сучасні аналітичні інструменти відповідального ведення бізнесу та впровадження стандартів ЄС для сталого розвитку в агропродовольчому секторі. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9, № 3. С. 160–168.

**УДК 504.05:330.34.01**

**Наталія Супрун,**  
*доктор економічних наук, професор,  
головний науковий співробітник  
відділу економічної історії,  
ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАН України»*

## **ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Загострення соціально-економічних суперечностей та, як наслідок, поглиблення кризових явищ в усіх суспільних сферах життя зумовлюють необхідність формування нових ціннісних засад та соціально-відповідальних та екологічно-безпечних механізмів економічного розвитку у планетарних масштабах. Це завдання актуалізує необхідність перегляду системи наукових поглядів на природу та цілі економічних процесів.

Провідна роль у зміні парадигми економічного мислення безперечно належить економічній науці. Проте, як стверджував свого часу М. Руденко, «не всякі розумування – хай навіть вельми дотепні й захоплюючі якраві – можна назвати наукою». Науковими,

на думку мислителя, є лише такі теорії, що «піддаються перевірці в експериментах. Саме він, його величність Експеримент, має право сказати останнє слово: що ми тут справді маємо – наукову теорію чи тільки утопічний міф?..» [1, с. 382].

На відміну від інших наук, як пише М. Руденко, в економічній сфері «експерименти ставить сама історія» [1, с. 457]. При цьому, якщо у інших сферах пізнання лабораторний експеримент може тривати зовсім «небагато часу, аби побачити наслідки», експерименти в економіці «вимагають століть. До того ж вони коштують землянам мільйони людських жертв» [1, с. 453].

Так, описуючи радянські експерименти у сільському господарстві М. Руденко відзначає, що недолуга та науково необґрунтована економічна політика, що прагнула за будь-яку ціну вичавити із землі і людей максимальну «додаткову вартість», не зважаючи при цьому на закони природи та ощадливе використання природних ресурсів, призвела до тотального їх винищення. «Протягом десятиліть сотні тисяч тракторів виконують лише одну-єдину функцію: вельми успішно винищують природну родючість ґрунтів. Майже всюди на неосяжних просторах імперії – від Балтики до Тихого океану – ось уже близько шести десятиліть оранка провадиться за принципом «з гір вода». Тобто не впоперек схилів, як це роблять добрі господарі, а уздовж – бо так воно легше і для трактора, і для тракториста». Такою варварською культурою обробки землі створюються, «ідеальні умови для того, щоб осінні і весняні води рік за роком зносили найвартісніше, чим володіє людство, – гумусний шар планети! – в замулені ріки, а відтак у моря й океани, звідки гумус уже ніколи не повернеться на зубожілі лани. Мільйони або й мільярди років Сонце нагромаджувало на поверхні земної кулі оту енергію життя, – поверхневий покрив, що насправді є живим тілом планети» [1, с. 379–380].

«Чому ж так склалося? Коли це почалося?» – задається риторичним питанням мислитель. Причиною такої безгосподарності та загарбницького використання природи на думку Руденка, є протистояння між двома альтернативними парадигмами економічного мислення. «По суті, вже понад два століття на земній кулі точиться війна поміж протилежними економічними теоріями. Думати, що це війна суто наукова, академічна – велика помилка. Це є війна поміж капіталізмом і соціалізмом» [1, с. 381]. При цьому як умовно «соціалістична», так і економічна теорія ринку є хибною, оскільки обидві однаково ігнорують роль природи в економічних процесах.

Микола Руденко пропонує іншу візію економічного мислення, наголошуючи на важливості дотримання гармонії між людиною та

її господарською діяльністю і природою, підкреслюючи, що економічне зростання не може бути досягнуто за рахунок руйнування природного середовища. По суті, мислитель закликає до кардинальної зміни парадигми економічного знання на таких засадах:

- Всесвіт є єдиним живим організмом;
- Людина є частиною природи, а не відособленим економічним суб'єктом (*homo economicus*) і тому економіка має розглядатись як невід'ємна частина природного середовища;
- Оскільки «весь Всесвіт безвідмовно підкоряється законові збереження й перетворення енергії», господарська діяльність людини (як частина Всесвіту) повинна спиратися на ці ж закони.

У своїх працях вчений формулює основні завдання та ресурси докорінної трансформації економічного мислення та господарських процесів. Насамперед, акцентується, що економічні процеси мають спиратися на закон збереження й перетворення енергії. «Зорі, галактики, сам Всесвіт – пише М. Руденко, – безвідмовно підкоряються законові збереження й перетворення енергії» [1, с. 383]. Тому і економіка, що є частиною Всесвіту, має діяти за цими ж законами. По суті, це заклик до повернення економіки до статус-кво, коли господарська діяльність людей була частиною природи, з якої людство брало ресурси і вирощувало продукт на землі за допомогою сил природи.

Такий підхід спонукає людство визначитись – що є головним джерелом енергії і основою всіх господарських процесів. «Головним енергетичним реактором нашої планетної системи є Сонце. І тільки Сонце здатне забезпечити нас такою енергією, яку виснажити неможливо. Саме цю енергію – вічну, невичерпну! – ми і називаємо енергією прогресу» [1, с. 128]. Руденко закликає використовувати цей відновлюваний ресурс як головне джерело енергії, що фактично співзвучне принципам сучасної стратегії Зеленого переходу, яка спирається на відмову від викопних і перехід до відновлюваних ресурсів та джерел енергії (сонця та вітру).

По суті, М. Руденко, не маючи за «залізною завісою» можливості відкритої комунікації з провідними вченими і надбаннями передової світової науки, практично одночасно з іншими мислителями в різних куточках планети формулює концептуальні засади нової економічної парадигми – теорії сталого розвитку. Ця теорія є альтернативою екстрактивній та екстенсивній моделі економічного зростання, що є індиферентною до таких важливих складових суспільного розвитку як соціальний прогрес, якість життя та збереження довкілля і ігнорує негативні екологічні екстерналії господарської діяльності.

За визначенням основного розробника цієї теорії Германа Дейлі, сталий розвиток являє собою модель «самопідтримуваного», всебічно збалансованого розвитку, яка враховує інтереси не лише теперішніх, а й майбутніх поколінь. У праці «Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку» Г. Дейлі презентує концепцію «переповненого світу», в якому масштаби людської економічної діяльності стають загрозливими для майбутнього планети. На думку вченого, саме сталий розвиток є єдиною можливою моделлю, спроможною забезпечити оптимальну людську ємність середовища (human carrying capacity) – максимальний обсяг споживання ресурсів і видалення відходів без пошкодження функціональної цілісності і продуктивності екосистеми [2].

М. Руденко у своїх працях так само звертає увагу на необхідність враховувати енергетичні та природничі обмеження економічних процесів, що стає все більш актуальним у сучасному контексті глобальних екологічних проблем. Аналогічно до тверджень Г. Дейлі, який робить акцент на вичерпності та обмеженості ресурсів планети, М. Руденко відзначає: «Земна куля – це космічний корабель людства. Ми повинні виразно усвідомлювати, скільки в ньому залишилося пального і як довго ми зможемо використовувати його в наших двигунах» [1, с. 128].

Облік та ощадливе використання природних ресурсів сьогодні є одним із провідних напрямів екологізації економічних процесів, яка передбачає докорінну перебудову світової економіки через:

- зміну моделі економіки на кліматично нейтральну;
- перехід від викопних до відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та розвиток «зеленої» енергетики;
- розвиток циркулярної економіки;
- декарбонізацію економіки (зниження викидів CO<sub>2</sub>).

Розвиток цих напрямів сьогодні є глобальним трендом кліматичної й економічної політики для всього людства, якій ґрунтується на ідеї збалансованості економічних, соціальних та екологічних цілей суспільства і орієнтована на гармонійний, безконфліктний прогрес усієї цивілізації.

На практиці реалізація стратегії сталого розвитку і досягнення цілей сталого розвитку може бути успішною лише за умови добровільного зобов'язання всіх економічних агентів у планетарних масштабах діяти екологічно-ощадливо та соціально-відповідально, що висуває запит перед науковцями на подальше розроблення концептуального підґрунтя для екологізації економіки та відповідних інституційних трансформацій.

### **Список використаних джерел**

1. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології / упоряд. Р. А. Руденко. Київ : КЛІО. 2015. 680 с.
2. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку : пер. з англ. Київ : Інтелсфера. 2002. 234 с.
3. Супрун Н. Генеза парадигми сталого розвитку. *Історія народного господарства та економічної думки України* : зб. наук. пр. 2020. Вип. 53. С. 167–188.

**УДК 330.34.01: 502.1**

**Марина Танасієва,**

*кандидат економічних наук, доцент,  
асистент кафедри обліку, аналізу і аудиту,*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

## **КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ**

Провідні науковці світу, члени різних міжнародних організацій у сфері бізнесу, обліку та управління, вже багато років досліджують і розвивають концепцію сталого розвитку як невід’ємну складову життєдіяльності сучасного суспільства із дотриманням збалансованості між задоволенням сучасних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їхню потребу у безпечному і здоровому довкіллі, що передусім передбачає збалансований розвиток її економічного, соціального та екологічного компонентів. Безумовно, зародження базових концептуальних засад сталого розвитку бере історичний початок із економічної теорії, зокрема ідей фізичної економії, що відображають взаємозв’язок природних і суспільних факторів у господарській життєдіяльності людства, та їхній вплив на економічні процеси. Суттєво, що вперше термін «фізична економія» було вжито відомим українським правозахисником та письменником Миколою Руденком в його роботі «Енергія прогресу (Нариси з фізичної економії)» [1]. В цій праці науковець описав послідовність формування цієї концепції від фізіократів, Сергія Подолинського та Володимира Вернадського до сьогодення.